

tičnem delu. Vsekakor pa je omenjena opredelitev etnologije zelo mikavna pobuda za diskusijo.

Angelos Baš

Herbert Schwedt, Kulturstile kleiner Gemeinden.

Volksleben, 21. Band. Tübingen 1968. 174 strani.

Naslov knjige terja pripombe: pisec nikjer neposredno ne opredeljuje kulturnega stila, temveč ga v prvi omembi zgolj navaja v narekovajih, brez vsakršne razlage, pa tudi v nadaljnjih izvajanjih ne ravna kaj drugače. Razlago kulturnega stila, kakor ga pojmuje Schwedt, je mogoče zaslediti le posredno. Namen knjige je namreč »poizvedeti za gibaldi in funkcijo življenja v okviru šeg in tudi poskusiti odkriti njegove zakonitosti«. Pojem »življenje v okviru šeg« nadomešča Schwedt včasih z 'javnim, kulturnim življenjem'; nekje tudi pravi, da je namen raziskav, kakršna je njegova, »pojasniti obliko in gibala javnega kulturnega življenja v kmečkih občinah.« Tako je resda posredno razložil 'kulturni stil', vendar je takšna razlaga nesprejemljiva. Saj nikakor ni mogoče enačiti kulturnega stila z življenjem v okviru šeg, to pa zopet ni isto ko javno kulturno življenje, ki ga prav tako ne moremo istiti s kulturnim stilom. Naslov knjige torej zavaja k precej večjim pričakovanjem, kakor jih izpolnjuje vsebina. V resnici gre samo za obravnavo življenja v okviru šeg, in to v zvečine kmečkih naseljih. Precenjevanje obravnave je razvidno tudi iz piščeve trditve, da »pomeni življenje v okviru šeg centralni aspekt ljudskega življenja (in... rabi tu za spoznave o nekaterih determinantah današnje vaške kulture)«. Zavaljo takšne enostranske usmeritve je imel Schwedt za prikladno »samo tu in tam načeti jezik ali območja materialne kulture«.

Ko smo tako določili dejansko zasnovo knjige, si ne moremo kaj, da se ne bi ustavili tudi ob uvodnih izvajanjih, ki utemeljujejo etnološko raziskovanje vasi. V njih je -glede na različne poglede o tem, kaj naj raziskuje etnologija v vaseh, vprašanje napačno zastavljeno. Ne gre za to, ali naj etnologija raziskuje vasi ali ne, temveč za to, ali je lahko vse, starejše kakor tudi novejše, življenje v vaseh predmet etnologije, ali pa naj bodo to edinole ostanki iz časov pred industrializacijo. Schwedt, ki ni opredelil ne predmeta v etnološki vedi ne pojma ljudstvo (ali ljudska kultura ali ljudsko življenje), ostaja ta odgovor dolžan, etnološko raziskovanje vasi skuša utemeljevati skoraj eadem re.

Ne glede na te pripombe pa je treba reči, da je sicer vsebina knjige poučna in se ponaša z nekaterimi pomembnimi spoznanji. Po omenjenih vodilih so raziskane občine deželnih okrajev Tübingen in Ulm. Za te kraje je pisec ugotovil posamezne »majhne kulturne prostore«, nato pa še »osrednje kraje« (Zentralorte), njihove zvrsti in mero šeg v njih. Osrednje kraje je nadrobneje ponazoril s posebno upodobitvijo enega od njih, Hirrlingena pri Tübingenu; predstavil je zlasti njegovo družino, sosesko, starostne združbe in društva. Drugi del knjige izpolnjuje obdelava oblik in izrazov krajevne zavesti, ki sestoji iz dveh podpoglavij: 1. krajevna zavest in družbena diferenciacija in pa 2. krajevni stiki. Ob tem naj bodo posebej omenjene ugotovitve o spremembah in družbenih sporih in pa o družbenih odnosih v starih vaseh in v podeželskih osrednjih krajih.

Gradivo je zbral Schwedt v letih 1964, 1965 in 1966 s pomočjo študentov etnologije v Tübingenu. Izkušnje pri tem zbiralnem delu so mu narekemale vrsto dognanih misli in napotkov za etnološko terensko delo; spopolnil jih je še z nekaterimi ustreznimi sklepi sociologov. Izsledki iz zbranega gradiva so, kolikor lahko presoja slovenski poročevalec, ki pozna obravnavano ozemlje samo z nekaterih ekskurzij, vredni upoštevanja, saj slonijo na zadosti obsežnih pričevanjih o življenju v okviru šeg, ki jih je znal pisec, kot je podoba, pravilno prerešetati, pa tudi narediti iz njih razmeroma zgovorne in vabljive sklepe. Ob tem pa smo zopet pri gornjih kritičnih pripombah ali, bolj naravnost, pri vprašanju, ali je mogoče skoraj samo z gradivom o življenju v okviru šeg obravnavati npr. družbene spore in družbene odnose tolikanj plodno kakor še z zadevnim gradivom iz širšega gospodarskega življenja. Ne glede na tehtnost Schwedtovih odkritij sodimo, da na vprašanje nikakor ni mogoče odgovoriti pritrilno. Z drugimi besedami povedano: oporečna zasnova se je natančno pokazala v izvedbi raziskave. Mimo vsega tega pa velja delu priznati, da je v marsičem z uspehom oralo ledino, v marsičem pa dopolnilo žetev drugih.

Angelos Baš

Utz Jeggle, Judendörfer in Württemberg.

Volksleben, 23. Band. Tübingen 1969, 361 strani

Delo obravnava razvoj družbenih razmerij med Judi in kristjani v württemberških t. im. judovskih vaseh, tj. v tistih, v katerih so živeli tudi Judje, in sicer zlasti od njihove emancipacije 1828 naprej. A tudi za prejšnjo dobo zajema knjiga precejšen skupek razmerij med Judi in kristjani v Württembergu. Čeprav se je začelo število württemberških vaških Judov v drugi polovici 19. stoletja postopoma zmanjševati, jih je ostalo vse do prihoda Hitlerja na oblast vendarle precej, saj je živela 1932 v vaseh še zmerom petina Judov v Württembergu (1832 je bila to dobra devetina). Po drugi svetovni vojski jih je ostalo zunaj mest le še toliko, da jih je mogoče prešteti na prste.

V württemberških vaseh so se pričeli naseljevati Judje konec 15. in v začetku 16. stoletja. O njihovih natančnejših odnosih s kristjani pa govorijo viri povečini šele od 18. in posebno od 19. stoletja naprej; to so najprej pisani viri, ki jih dopolnjujejo v drugi polovici 19. in 20. stoletju pričevanja ustnega izročila. Dobo pred emancipacijo leta 1828 je lahko raziskal Jeggle samo na podlagi pisanih virov; tem izvajanjem gre oporekati glede pritegnitve podatkov o zakonodaji; teh dokaj pogrešamo, saj zvezo premalo o pravnem položaju Judov. Sicer pa se ponuja vtis da je izluščil pisec iz dosegljivega gradiva vse omembe vredne izpovedi o izbranem vprašanju: obdeluje ločnice v vaseh, pravno diskriminacijo (žal, kot rečeno, premalo natančno in jasno), versko zaničevanje, položaj Judov kot parijev, nato sinagoge in življenje v njih, šole, družbeni profil, skupinsko povezanost, zatem trgovino in obrt, narodni ponos, oblike sodelovanja in naposled spore (naraščanje prebivalstva, gospodarske spore in preganjanja Judov 1819). Mimo vprašanja, ali je razporeditev izvajanj v tem prvem poglavju najprimernejša ali ne, naj pribijemo, da je temeljna odlika tega kakor tudi naslednjih poglavij ta, da je znal Jeggle s pridom razložiti karakterološke značilnosti württemberških vaških Judov, kolikor tu ne gre za izkrivljene